

Kuruluşundan Emîr Timur Hâkimiyetine Kadar Mihribâniler (1236-1383)

Samet ALİÇ^{1*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, KAHRAMANMARAŞ.

* sametalic@hotmail.com.tr

+ORCID: 0000-0002-5618-1213

Öz- Selçuklular zamanında Nasri Melikleri ya da Nimruz Melikleri olarak adlandırılan hanedan; Sistan ve çevresinin idarecisi konumundaydı. Daha sonra bu bölge Gurlular ve Harizmşahlar tarafından idare edildi. XIII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Moğollar, Sistan ve çevresinde görülmeye başlandı. Sistan ve çevresindeki Moğol istilası bölgede korku ve kargaşa meydana getirdi. Sistan ileri gelenleri bu kargaşa ortamında birlik olmayı başararak bölgenin Melik Şemseddin Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân tarafından yönetilmesi kararına vardılar. Böylece Sistan merkez olmak üzere 1236 yılında Mihribânî hanedanı tesis edildi. Mihribânilerin kurucusu Şemseddin Ali, kısa sürede Sistan'a ek olarak Nih, Uk, Farah ve Kah gibi bölgeleri ele geçirerek hâkimiyet alanını Sind kıyılarına kadar geliştirdi. Şemseddin Ali'den sonra Mihribânilerin idaresine geçen Nasreddin Muhammed döneminde de Mihribânilerin hem siyasi hudutları genişledi hem de idari teşkilatları oluşturuldu. Bu nedenle Nasreddin Muhammed, Mihribânilerin asıl kurucusu olarak adlandırılmaktadır.

Başlangıçta Moğol İmparatorluğu'na tabi olan Mihribâniler, Hülâgü Han'ın İlhanlı Devleti'ni tesis etmesinden sonra İlhanlıları metbû tanıdılar. Yaklaşık bir buçuk asırlık Moğol tabiyetinin ardından Emîr Timur'un İran'a girmesiyle Timurluların tabiyetine girdiler. Sistan ve çevresini takribi üç asır boyunca idare eden Mihribânilerin bütün siyasi ve sosyo-ekonomik tarihi bu çalışmanın hacmini aşacağı için bu çalışmada, Mihribânilerin kuruluşundan Emîr Timur istilasına kadar geçen süre zarfındaki siyasi meseleler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler- Mihribâniler, İran, Sistan, Moğollar, İlhanlılar.

Mihrabanids from Its Foundation to Amir Timur Domination (1236-1383)

Abstract- The dynasty, which was called Nasrid Meliks or Nimruz Meliks, was the ruler of Sistan and its environs during the Seljuk period. Mongols began to appear in the first quarter of the 13th century, in the region which was administered by the Gurlus and Harizmshahs in the later period. The Mongol invasion in and around Sistan created fear and turmoil in the region. The notables of Sistan, who managed to unite in this turmoil, decided that Sistan should be ruled by Melik Shams Al-Din Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân. Thus, the Mihrabani dynasty was established in 1236, with Sistan as the center. Shams Al-Din Ali, the founder of Mihrabanids, captured regions such as Nih, Uk, Farah and Kah in addition to Sistan in a short time and developed his dominance up to the coast of Sind. After Shams Al-Din Ali, Nasir Al-Din Muhammed became the ruler of Mihrabanids. During his reign, both the political borders of the Mihribânîds expanded and their administrative organizations were formed. For this reason, Nasir Al-Din Muhammed is called the original founder of the Mihribânîds.

The Mihrabanids first were subordinated to the Mongol Empire. When Hulagu Khan established the Ilkhanate State, they became dependent to the Ilkhanate. After about a century and a half of Mongolian subordination, they became the dependent of Timurids with Amir Timur's entry into Iran. Because the entire political and socio-economic history of the Mihribânîds, who ruled Sistan and its surroundings for about three centuries, will exceed the volume of this study, only the political issues during the period from the establishment of the Mihribânîds to the Timurids invasion will be discussed.

Keywords – Mihrabanids, Iran, Sistan, Mongols, Ikhanate.

Giriş

Tarihi açıdan önemli bir konuma sahip olan Sistan¹; Pers, Part ve Sasani gibi devletlerin idaresinde kaldıktan sonra VIII. yüzyılda Müslüman Araplar tarafından fethedildi. Emeviler döneminde bölgenin hâkimiyeti için yerel güçler ile mücadele edildi. IX. yüzyılda bölge Saffâriiler tarafından, 1003 yılında da Gazneli Mahmud tarafından ele geçirildi. H 432 (M 1040/1041)'de Büyük Selçuklulardan Ertaş, Sistan'ı zapt ederek buradaki hutbeyi Musa Yabgu adına okuttu. Selçuklular zamanında Sistan bölgesi Nimruz Melikleri veya Nasrî Melikleri isimleri ile anılan yerel hanedan tarafından idare edilmekteydi. XII. yüzyılın başlarında Gurlular, daha sonra ise Harizmşahlar bölgenin hâkimiyetini üstlendi. 10 Zilhicce 619 (15 Ocak 1223)'da Moğol istilası Sistan bölgesine geldi ve Moğollar, Sistan halkını kılıçtan geçirip bölgeden ayrıldılar.² Moğollar, 15 Zilkade 630 (23 Ağustos 1233) günü Sistan'a tekrar geldiler. 27 Ramazan 631 (26 Haziran 1234) günü Erg Kalesi'ni ele geçirdiler. 15 Cemaziyülevvel 632 (5 Şubat 1235) günü hisarda yaşayanları katlettiler. Kuşatma esnasında veba salgınının da etkisiyle Sistan ve çevresinde yaklaşık yüz bin kişi hayatını kaybetti.³

Moğol istilasının yarattığı kargaşa ve korku sebebiyle Sistan'ın önde gelenleri Ramazan 633 (Mayıs/Haziran 1236)'te Melik Şemseddin Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân'a bağlılık arz ederek onun Sistan'ın idaresini üstlenmesini talep ettiler. Bu teklifi kabul eden Şemseddin Ali, 13 Zilkade 633 (19 Temmuz 1236) günü Nimruz Meliklerinin ikinci kolunu oluşturan Mihribâniler Hanedanı'nı tesis etti. Son Mihribânî meliki Sultan Mesud b. Nizameddin'in 1543 yılındaki vefatına kadar Mihribâniler üç asırdan fazla emaret sürdürdüler.⁴ Bu süre zarfında Mihribânilerden on dört emir Mihribânî hanedanını yönetti. Bu emirler ve hüküm süreleri şu şekildedir: Şemseddin Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân (1236-1255), Nasıreddin Muhammed b. Mübarizüddin Ebu'l-Feth b. Mesud (1255-1318), Nusretüddin Muhammed b. Nasıreddin Muhammed (1318- 1330), Kutbüddin Muhammed b. Rükneddin Mahmud (1330-1346/1347), Taceddin b. Kutbüddin (1346-1350), Celaleddin Mahmud b. Şemseddin Ali b. Nasıreddin Muhammed (1350-1352), İzzeddin b. Rükneddin Mahmud (1352-1382), Kutbüddin b. İzzeddin (1382-1386), Şah-ı Şahan Taceddin Ebu'l-Feth b. Mesud Şihne (1386-1403), Kutbüddin Muhammed b. Şemseddin Şah Ali b. Muhammed (1403-1419), Şemseddin Alaüddin Ali b. Kutbüddin (1419-1438/1439), Nizameddin Yahya b. Şemseddin Ali (1438/1439- 1480), Sultan Muhammed b. Nizameddin Yahya (1480 (?)- 1485 (?)), Sultan Mahmud b. Nizameddin Yahya (1485 (?)-1543).⁵

1. Şemseddin Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân (1236-1255)

Yukarıda izah edildiği üzere Moğolların 1236 yılındaki Sistan seferinin ardından Moğol önde gelenlerinin talep ve itaatleri üzerine Şemseddin Ali b. Mesud b. Halef b. Mihribân, Sistan ve çevresinin idaresini ele alarak Mihribânileri siyasi bir teşekkül haline getirdi.⁶ Onun iktidara geldiği günlerde Sistan ve çevresi Moğol istilasının yoğun yaşandığı coğrafyalardan biriydi. Bu sebeple Şemseddin Ali'nin ilk işi şehri tahkim etmek ve kaleleri tamir ettirmek oldu. Şemseddin Ali şehrin güvenliğini sağladıktan sonra hâkimiyet sahasını genişletmek için harekete geçerek Nih, Uk, Farah ve Kah üzerine yürüdü ve Sind kıyılarına kadar uzanan yerleri hâkimiyeti altına aldı.⁷ Şemseddin Ali'nin bir sonraki hedefi Belucistan'ı hâkimiyeti altına almaktı. Ancak bu bölgeye harekât düzenlemeden önce muhtemelen Moğollardan çekindiği için Moğol hükümdarı Ögeday'dan onay almak istemiş olmalıdır ki kardeşi Mübarizüddin Ebu'l-Feth'i, Sistan'a vekil bırakarak H 636 (M 1238-1239)'da Karakurum'da bulunan Ögeday'ın huzuruna gitti.⁸ Moğollar vergi ödemesi karşılığında Şemseddin Ali'nin Sistan ve çevresini idare etmesine onay verdiler. Şemseddin Ali aynı yıl Ka'an'da bir saray yaptırdı. H 639 (M 1241/1242)'da devlet teşkilatını geliştirmek adına Sistan'ın mal varlığının tespiti için çalışmalar yaptı. Moğolların talep ettiği verginin ödenebilmesi adına, vergi sisteminin⁹ oluşturulması gerekiyordu. Bu amaçla Dara-yı Gaz'da¹⁰ bulunan Alaüddin'i görevlendirdi.¹¹ Ayrıca Moğollar, bölge üzerindeki otoritelerini devam ettirmek için Esphebed Kalesi'nin yıkılmasına karar verdiler. Moğol komutanı Turumtay (Emir Tamga ?) ve Melik Mecdüddin Kalyuni, Farah kazasının ana kalesi olan Esphebed Kalesi'ni yıktılar.¹²

Şemseddin Ali, Sistan ve çevresinde emaretini oluşturup devlet müesseslerini teşkilâtlandırma çabası içindeyken H 641 (M 1244) yılında Sistan ve çevresini zor durumda bırakan sel felaketi ile uğraşmak zorunda kaldı. Tarih-i Sistan'daki kayda göre; "*Sistan'a öyle bir sel geldi ki kanalın setinden bir mızrak boyu yukarı çıktı. Bu sel sebebi ile batıda Kirman kanalı ile çöle, doğuda Duzdan Dağı'na, kuzeyde Farah Dağı'na ve güneyde Mikran civarına kadar her yer su altında kaldı. Sistan içinde üç ay halk gemilerle dolaştı ve sekiz kişinin boğulduğu bilindi. Sistan çevresindeki yerler ise kadın-erkek yaklaşık üç yüz kişi ve birçok hayvan yok oldu. 19 Şevval 641 Cuma / 31 Mart 1244 Sistan'ın buğdayının çoğu sular altında kaldı.*"¹³

Şemseddin Ali, bir yandan Sistan'ı eski günlerine kavuşturmaya çalışırken diğer yandan siyasi meseleler ile uğraşmaya devam etti. Daha önce naip olarak bıraktığı kardeşi Mübarizüddin Ebu'l-Feth, Rebiülevvel 647 (Haziran-Temmuz 1249)'de vefat etti.¹⁴ Onun

¹ Eski adı Zenenga (زرنگ) veya (زرنگ) Zereng daha sonra da Zereng (زرنگ) olarak ifade edilen Sistan (el-Herevi, *Tarihname-i Herat*, Tash. Gholam Rıza Tabatabayi, Tahran, 1383, s.129), Farsçada "sakaların ülkesi" anlamındaki sakastân kelimesinden türetilmiş ve Arapça, Siciyan şeklinde ifade edilmektedir (Osman Gazi Özgüdenli, "Sistan", *DİA*, C.37, TDV, Ankara, 2009, s.274). Sistan'ın merkezi olan Zereng (Zereng), Herat'a on günlük mesafe uzaklığında (İbni Arabşah, *Acâibu'l Makdûr*, (Çev. Ahsen Batur), Ötüken, İstanbul, 2012, s. 64). İbn Havkal, Sistan'ın doğuda Kirman ve Sind arazisi, Horasan ve Hind arazisinin bir kısmı ile çevrili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu bölgenin yerleşim yerlerinden bazıları şunlardır: Bust, Bağneyn, Beşelnek, Bencevay, Ceze, Dergaş, Dertel, Gazne, Haş, İsfencay, Kasr, Karneyn, Kişş, Kuhek, Mâhgân, Noh, Rûdân, Sîvâ, Şirvan, Tak, Zalekan. X. yüzyılda bölgenin en büyük şehri, beş kapısı bulunan Zereng'dir (İbn Havkal, "Kitabü'l- Mesalik ve'l- Memalik", *Ortaçağ Müslüman Coğrafyacılarından Seçmeler*, (Çev. Yusuf Ziya Yörükân), (Haz. Ali Ertuğrul), Ötüken, 2013, s.372). Sistan'ın önemli bir bölge olduğunu belirten Yakubi, Sistan'ı Horasan'a benzetmektedir. Ona göre Sistan'ın başlıca yerleşim yerleri; Belmer, Bust, Cuveyn, Huşşek, Huvaş, Ruhhac ve Zereng'dir (El- Yakubi, "Kitabü'l-Büldân", *Ortaçağ Müslüman Coğrafyacılarından Seçmeler*, (Çev. Yusuf Ziya Yörükân), (Haz. Tahsin Koçyiğit-Ali Ertuğrul), Ötüken, 2013, s.130).

² Özgüdenli, *aynı yer*.

³ *Tarih-i Sistan*, İntişarat-ı muayyen, Neşr. Muhammed Taki Bahar, Tahran, 1381, s.366.

⁴ *Tarih-i Sistan...*, s.367; C. Edmund Bosworth, *The History of the Saffarids of Sistan and the Maliks of Nimruz (247 /861 to 949/1542-3)*, Manchester University, England, 1994, s. 429; Osman Gazi Özgüdenli, "Mihribâniler", *DİA*, C. EK-2, TDV, Ankara, 2019, ss.267-268.

⁵ Bosworth, *The History...*, ss.426-428.

⁶ C. Edmund Bosworth, "Sistan", *Enclclopaedia of Islam*, C. IX, Leiden, 1997, s.683.

⁷ Melik Şah Hüseyin, *İhya ü'l-Mülûk*, (Haz. Manuçehr Sutude), Tahran, 1344, s.77.

⁸ Özgüdenli, "Mihribâniler"..., s.268; Bosworth, *The History...*, s.429.

⁹ Moğollar, Mihribânilerden "gupçur (kobçur/kubçur)" ve emlak vergisi olan "kalan (gilan)" isimli iki türlü vergi tahsil etmişlerdir (Bosworth, *aynı yer*). Gupçur vergisi başlangıçta sadece büyük sürü sahiplerinden % 1 oranında alınan vergiydi (Bertold Spuler, *Iran Moğolları*, TTK, Ankara, 2011, ss.336-337). Moğolların asli gelirlerinden olan bu vergi zamanla çiftçilerden de alınmıştır (Bilen Yılmaz, "Uygur Sivil Belgelerinin Moğol Tarihi Araştırmalarındaki Önemi", *Türkbilgi*, 2020/40, s.256).

¹⁰ Günümüzde Daragez olarak bilinen bu bölge Nesa civarında yer alıp, o dönem hayvanların otlatılmasında kullanılan önemli bir meraydı (Bosworth, *The History...*,s.430).

¹¹ Bosworth, *aynı yer*.

¹² *Tarih-i Sistan...*, s.367; Bosworth, *The History...*, s.412.

¹³ *Tarih-i Sistan*, (Çev. Vural Öntürk), Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2018, s.342.

¹⁴ *Tarih-i Sistan...*, s.367; "Mihribâniler"..., s.268.

vefatını müteakip Mihribânilerin ilk ele geçirdiği bölgelerden olan Nih, Moğollardan Negüder tarafından 3000 kişilik bir ordu ile kuşatıldı. Bu gelişme üzerine Şemseddin Ali, Nih'e gitti. Negüder ile bir barış anlaşması yapan Şemseddin Ali, Nih halkının bir kısmını Sistan'a naklettirdi. Bu olaydan kısa süre sonra H 651 (M 1253)'de Şemseddin Ali'nin idaresinde bulunan Karavnas bölgesinde yağma faaliyetleri meydana geldi ve Şemseddin Ali bu faaliyetleri durdurmak için çalışmalarda bulundu.¹⁵ Muhtemelen Şemseddin Ali bu tarihlerde Mengü Kağan ile de iyi ilişkiler kurmuştur. Nitekim metbû tanıdığı Mengü Kağan'ın adının yazılı olduğu Mihribânî sikkeleri bu dönemde basılmıştır.¹⁶

Şemseddin Ali, Sistan civarında sükûneti sağladıktan sonra da H 652 (M 1254-1255) yılında düzenlediği yaklaşık bir yıl süren sefer ile topraklarını Kuzey Belucistan'da Mastunk ve Kusdar'a kadar genişletti. Mestovnik civarındaki Meşki ve civardaki bazı beldeler de Mihribânî hâkimiyeti altına alındı.¹⁷ Şemseddin Ali, bu tarihlerde yeni kurulan ve Mengü Kağan'dan Doğu Horasan ve Afganistan'ın bir kısmının yarlığını alan Kertlerin kendisiyle rakip olabileceğini düşündüğü için Moğolların önemli komutanlarından Ketboğa ile yakın ilişkiler kurmak adına onun yanına gitti.¹⁸

Şemseddin Ali'nin Sistan ileri gelenleri ile yaşadığı problemler hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmamıştır; ancak Şemseddin Ali'nin Ketboğa'ya gittiği günlerde Sistan ileri gelenleri isyan ettiler. Bu gelişme üzerine Şemseddin Ali, Sistan'a döndü. Diğer yandan 1245 yılında melik unvanı olarak bölgede siyasi bir güç teşkil etmeye başlayan Kertler, Herat ve merkez olmak üzere faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Kertler, atalarının Gur ve Sistan bölgelerinde idarecilik yaptıkları için bu bölgeleri Kert topraklarına katma amacı güdüyorlardı.¹⁹ Bu sebeple Şemseddin Kert, Mihribânîlerdeki iç karışıklıktan faydalanarak Muharrem 653 (Şubat-Mart 1255)'te Sistan'a geldi. Sistan halkı onun idaresine girdiklerini beyan ettiler. Şemseddin Kert, önce Erg'i ele geçirip sonra da emaret sarayını kuşattı ve Şemseddin Ali, saraydan çıkarılarak Safer 653 (Mart-Nisan 1255)'te öldürüldü. Sistan'ın idaresini de Harezim komutanı Taceddin İnaltegin'in oğlu Arâsi (Urusi) Şah'a bıraktı.²⁰

2. Nasıreddin Muhammed b. Mübarizüddin Ebu'l-Feth b. Mesud (1255-1318)

Şemseddin Kert'in Sistan ve civarını ele geçirdiği dönemde Moğollarda yeni bir oluşum meydana geldi. Moğolların büyük hanı Mengü, 1253 yılında yaptığı kurultayda kardeşi Hülâgû'yu Suriye, Mısır, İran, Irak, Kafkasya ve Anadolu'yu ele geçirmekle görevlendirdi. Bu hizmetlerinin karşılığında da kendisine tabi olmak kaydıyla İlhanlı Devleti'nin kurulmasını onayladı ve Hülâgû, 1256 yılında İlhanlı Devleti'ni tesis etti.²¹ Sistan ve çevresi de İlhanlı hâkimiyet alanında kaldı. Bu nedenle Şemseddin Kert, Mihribânîlerin başkenti Sistan'ı ele geçirdikten sonra hâkimiyetine aldığı bölgelerdeki idaresini onaylatmak için Hülâgû'nun yanına gitti ve Hülâgû'dan yarlıg aldı.²²

Şemseddin Kert'in Herat ve Sistan'da faaliyetlerini artırdığı dönemde Cengiz Han'ın torunu ve Cuci'nin oğlu olan Şehzade Batu Han, Badgis bölgesinin idaresini üstlenmişti. Badgis bölgesi bu dönemde hayvancılık açısından gelişmiş bir bölgeydi. Badgis emirleri, yılda iki kez hayvanlarının yavrularını Batu Han'a götürüp buna karşılık Herat melikinden üç yüz dinar para, on katır ve iki çadır alıyorlardı. Ancak Şemseddin Kert, Herat'ın yarlığını aldıktan sonra Badgis emirlerine verilen para ve malları vermedi. Badgis emirleri bölgenin valisi

Cıcgay vasıtasıyla bu durumu Batu Han'a şikâyet ettiler. Batu Han naibi Debday vasıtasıyla Şemseddin Kert'i cezalandırmak istedi. Debday'da bu sırada Sistan'da bulunan Şemseddin Kert'i ele geçirmek için bölgeye geldi. Bölgenin valisi Melik Ali Mesud'u Şemseddin Kert'in bulunduğu saraya gönderdi. Şemseddin Kert, Melik Ali Mesud'un başını keserek, saraydan aşağı attırdı ve bu durum Moğollar ile Şemseddin Kert'in arasındaki iyi ilişkilere zarar verdi.²³

Diğer yandan Mihribânîlerden Şemseddin Ali'nin katledilmesinin ardından yeğeni Nasıreddin Muhammed, Sistan ve çevresinin idaresinin tekrar Mihribânîlere bırakılmasını talep için Hülâgû'nun yanına giderek bir müddet Moğol sarayında kaldı. Nasıreddin Muhammed, Hülâgû'dan Sistan ve çevresinin idaresi için menşur alıp şehrin idaresine Mihribânîlerin ordu komutanı Şücaüddin Nasr b. Halef b. Mihribânî'yi vekil olarak gönderdi. Ardından kendisi de Sistan'a ilerledi. Durumu haber alan Şemseddin Kert, H 657 (1258/1259)'de Sistan üzerine yürüdü. Ona karşı koyamayan Nasıreddin Muhammed ise derhal Sistan'dan ayrılarak Hülâgû'nun sarayına gidip bir müddet orada kaldı. Bu dönemde Kertlerle arası bozulan Hülâgû, Sistan ve çevresinin idaresini yeniden Mihribânîlere bıraktı. 15 Cemaziyevvel 659 (17 Nisan 1261)'da Nasıreddin Muhammed, Hülâgû'dan aldığı menşur ile tekrar Sistan'a döndü. Sistan ve çevresinin yarlığını almak için yaklaşık dört yıl uğraşan Nasıreddin Muhammed'in Sistan'a döndükten sonra ilk işi amcası Şemseddin Ali'nin katledilmesinde Şemseddin Kert'e yardım eden nevbet salar Tahir b. Abdülesed Kükehî, nakib Emid ve Mübarizüddin Muhammed b. Herb'i öldürtmek oldu. Ardından Erg'i tahkim edip Sistan ve çevresindeki Kertlerin destekçilerini bölgeden uzaklaştırdı.

Nasıreddin Muhammed'in Sistan'ı geri alıp tahkim etmesi Şemseddin Kert'i tekrar harekete geçirdi. Şemseddin Kert; Horasan, Gur, Nih ve Farah'tan topladığı kuvvetler ile 13 Zilhicce 661 (27 Haziran 1263) günü Sistan'da bir gece baskını düzenledi; ancak mağlup olarak geri çekildi. Bu başarı Nasıreddin'in bölgedeki etkinliğini artırmış olmalıdır ki Zamindaver ve Gur'un güneydoğusunun hâkimi İmadüddin Kacuran, Sistan'a gelip Nasıreddin Muhammed'i ziyaret etti.

1264 yılında Şemseddin Kert'in idaresindeki Horasan, Gur, Esfuzar, Nih ve Farah askerleri ile Aras Noyan'ın idaresindeki on iki bin kişilik ordu, Zirih civarında karargâh kuran Emir Cancudar Noyan'a saldırdılar. Cancudar Noyan, Sistan'a çekilerek Nasıreddin Muhammed'e sığındı. Şemseddin Kert ve Aras Noyan idaresindeki ordu önce Zirih'e girip burada birçok kişiyi katlettikten sonra 1 Rebiülevvel 663 (22 Aralık 1264) günü Sistan'a yürüdüler. Bir gece baskını ile şehir muhafızlarının çoğunu öldürdüler; ancak şehrin tamamını ele geçiremediler.²⁴ Nasıreddin Muhammed ile Sistan'ı kuşatan kuvvetler arasında 15 Rebiülahir 663 (5 Ocak 1265) günü bir barış anlaşması yapıldı ve Şemseddin Kert ile Aras Noyan, Sistan'dan çekildi.²⁵

Şemseddin Kert ile Aras Noyan'ın, Sistan'dan çekilmesinin ardından Nasıreddin Muhammed; Gur, Esfuzar, Herat, Nih ve Farah'tan topladığı adamları Uk bölgesine gönderip tahrip olan bölgelerin tahkimini yaptırdı. Kısa süre sonra, H 666 Receb'inin başlarında (Mart-Nisan 1268) Uk bölgesi Gurilerin Tulak emiri İzzeddin'in istilasına uğradı. Nasıreddin Muhammed, kardeşi Alaüddeve veddin'i işgalcilerin üzerine gönderdi. İzzeddin, mağlup olarak Deşt-i

¹⁵ Bosworth, *The History...*, s.430.

¹⁶ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.78.

¹⁷ *Tarih-i Sistan...*, s.368; Özgüdenli, *aynı yer*.

¹⁸ Bosworth, *The History...*, ss.430-431.

¹⁹ Derya Coşkun, *Kert Hanedanlığı*, Kitabevi, İstanbul, 2020, s.40.

²⁰ *Tarih-i Sistan...*, s.368; Bosworth, *The History...*, s.431.

²¹ Özgüdenli, "Sistan"..., s.275; Detaylı bilgi için bk. Abdülkadir Yuvalı, *İlhanlılar Tarihi I*, Erciyes Üniv. Yay. Kayseri, 1994.

²² *Tarih-i Sistan...*, ss.368-369; Bosworth, *aynı yer*.

²³ Coşkun, *Kert Hanedanlığı...*, ss.49-57.

²⁴ *Tarih-i Sistan...*, ss.368-370; Bosworth, *The History...*, ss.432-433.

²⁵ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.81.

Ribat'a çekildi.²⁶ Mihribânî kuvvetleri Türkan bölgesinde bazı askerî faaliyetler gerçekleştirdikten sonra 16 Şaban 666 (1 Mayıs 1268) günü Sistan'a döndüler. Ardından bizzat Uk üzerine sefere çıkan Nasreddin Muhammed, Kuka Kalesi'ni kuşattı ve kale halkı eman talep edince, kuşatmayı kaldırarak kale liderlerinin bir kısmını esir alıp bölgeden ayırdı. Ancak esaretten kurtulmayı başaran bir kısım askerler 2 Zilhicce 666 (13 Ağustos 1268)'da Kuka kalesine dönerek kaleyi tahkim ettiler. Bu gelişme üzerine Uk'a yeniden bir sefer düzenleyen Nasreddin Muhammed, Kuka Kalesi'ni kuşatarak kalenin ana burçlarını yıktırdı. Kale halkı eman dileyince de Farah nehriye inip Birünc Kalesi'ni kuşattı ve burayı da idaresi altına alıp Sistan'a döndü. Nasreddin Muhammed, 12 Rebiülahir 667 (19 Aralık 1268)'de Kuka Kalesi'nin yıkılmasını istedi.²⁷

Nasreddin Muhammed'in Sistan'a dönmesini fırsat bilen Şemseddin Kert'in idarecilerinden Tacüddin Arâsi, önce Uk'a yürüdü, sonra da Uk'tan hareket ederek Şevval 667 (Haziran 1269)'de Pişt-i Zirih'e saldırdı. Bölgedeki köyleri yağmaladığı gibi bölgedeki hasadı da yaktı. Bu gelişme üzerine Nasreddin Muhammed, Uk üzerine sefere çıktı. Bölgeye geldiğinde Tacüddin'in kaçtığına gören Nasreddin Muhammed, civardaki güçlendirilmiş kalelerin hepsini yıkarak kale emirlerini yanına alıp bölgeden ayırdı ve 19 Cemaziyelahir 667 (23 Şubat 1269)'de Sistan'a döndü.

Nasreddin Muhammed, 1270-80'li yıllarda bazı beldelerin gelişmesi ve zenginleşmesi için faaliyetlerde bulundu. Bu dönemde Zirih'te ikamet eden halk kullanılmaz halde olan Berg kanalını tamir edip sulamada kullandılar. Bu vesile ile bölgede zenginlik ve yerleşim arttı. Uk'ta Laş olarak da bilinen Sefid-i Duz Kalesi de zenginleşti. Bölgeyi hâkimiyetine alan Nasreddin Muhammed, burada bir kale yaptırarak bölgedeki sosyo-ekonomik gelişmenin devamı amacıyla bölgeyi koruma altına aldı. Ayrıca bu civarda kendisine biat edenlerin geçimlerini sağlaması için de para tahsis etti. Huşkrüd bölgesinde de yeni duvar ve hendekler yaptırdı. Melikabad ve çevresindeki sosyo-ekonomik hayatın gelişimi için H 675 (M 1276-1277)'te Hilmend nehriinden bölgeye suyu açtırdı. Ayrıca Taam Kapısı'nda yaşayan halkın açtığı su kanalı ile Tak Kalesi ve civarına sulama suyu ulaştırıldı. Böylece Mihribânîlerin hâkim olduğu bazı yerlerde tarım sayesinde ekonomik refah seviyesi arttırıldı. Ancak sürekli mücadelelerin gerçekleştiği Sultan Sarayı, Linbey bölgesi, Marcuye ve Heysunc gibi bölgelerde gelişim istenilen düzeye erişilemedi.

Mihribânîler, metbû tanıdıkları İlhanlılar ile H 675 (M 1276-1277) yılında karşı karşıya geldiler. Abaka Han; komutanları Emir Cardu, Togan ve Danara ile beraber Sistan civarına gelerek çevre yerleşim yerlerinde tahribat yaptı. Daha sonra bin kişilik Moğol ordusu Sistan kapılarına dayandı. Meydana gelen muharebenin ardından Sistan'ı ele geçiremeyen Moğollar bölgeden çekildi.

Nasreddin Muhammed, Moğol tehlikesini atlattıktan hemen sonra 1280'li yılların başında Emir Bar (Mekinüddin Ömer) ve Muhammedî Reis'in isyanı ile karşı karşıya kaldı. Asiler, Sistan'dan ayrılıp Nih'e hareket edince Mihribânî ordusu Nih'e ilerledi. Emir Bar ve Muhammedî Reis, Nih'ten ayrılarak Kûhistan'a kaçtılar. H 682 (M 1283-1284)'de Emir Bar, Cusf'ta vefat etti. Emir Bar'ın vefatı isyanı zayıflattı. Nasreddin Muhammed isyancılara karşı bağışlayıcı bir politika izledi ve isyan son buldu.

Abaka Han'dan sonra İlhanlı tahtına çıkan Ahmet Tekedür Han ile Mihribânîlerin sıcak münasebetler kurduğu görülmektedir. Tekedür Han, İlhanlıların başına geçtikten kısa süre sonra Nasreddin Muhammed'e hükümdarlık alametleri olan mücevher kaplı hilat,

kılıç, sancak, davul ve hâkimiyet menşuru gönderdi. Ayrıca Tekedür Han, Nasreddin Muhammed'e Sistan, Farah, Nih, Tekinabad, Kah Kalesi ve çevresinin idaresini verdi. Ancak Tekedür Han'dan sonra İlhanlı tahtına oturan Argun Han zamanında Nasreddin Muhammed ile İlhanlıların ilişkileri bozuldu. Tuşir Melik komutasında büyük bir Moğol ordusu H 688 (M 1289-1290)'de Nih'e gelip bölgede tahribat yaptılar. Ele geçirilen esirleri de Kûhistan'a gönderdiler. Moğolların çekilmesinin ardından Nasreddin Muhammed bölgedeki tahribatın giderilmesi için oğlu Şemseddin Ali'yi görevlendirdi. Şemseddin Ali; Nih, Kûhistan, Cust ve Bircand bölgelerini yeniden Mihribânîlerin idaresine aldı.²⁸ Aynı yıl Hülâgû'nun oğlu Cumukur, yanında bulunan 5000 asker ve Kemşu ile birlikte Uk ve Kûh-ı Sefid havalisine girip burada tahribat yaptıktan sonra Horasan'a çekildi.²⁹

Mihribânîlerin mücadele içinde oldukları Şemseddin Muhammed Kert'in Moğollar ile arası bozulmuştu ve Abaka, H 676 (M 1278)'da Şemseddin Muhammed'i öldürttü. Bu tarihten itibaren H 693 (M 1294)'e kadar Kertler, Sistan ve çevresine saldırıda bulunmadılar. 1294'te Mihribânîler ile Kertler arasında bir barış anlaşması yapıldı. Bu anlaşma Nasreddin Muhammed'i hem siyasî olarak güçlendirdi, hem de onun rahat hareket etmesini sağladı.³⁰

Mihribânîler, XIII. yüzyılın sonlarında Büst, Germsîr ve Tekinabad bölgelerinde baş gösteren eşkıyalık faaliyetleri ile meşgul oldular. Şemseddin Ali'nin idaresindeki Mihrabanî ordusu H 695 (M 1295-1296)'te bahsi geçen yerlerdeki eşkıyaları temizleyip daha sonra bölgeye ulaşan yollarda da güvenlik tedbirleri aldılar.³¹ Ayrıca Nasreddin Muhammed bu dönemde Türk ve Moğol grupları itaate almakla uğraştı. Yine bu dönemde İlhanlılar, doğu sınırlarındaki kontrolü sağlamakta zorlanmaya başlayınca Mihribânîlerin bölgedeki gücü ve etkisi arttı.³² 1298 yılında Sistan ve çevresinde Negüderilerin istilası meydana geldi. Negüderiler, Mihribânî topraklarının bir bölümünü yağma ve talan ettikten sonra geri çekildiler.³³ Bu tarihten itibaren Nasreddin Muhammed'in ölüm tarihi olan 1318'e kadar Sistan'a yönelik ciddi bir tehdit meydana gelmedi. Nasreddin Muhammed idaresi döneminde çevre illerdeki idareciler ile iyi ilişkiler kurmaya çalıştı. Nitekim bu idarecilerden Kinna valisi Haccaç, Yezd Atabeyi Kutbüddin Alaüddeve, Gıyasüddin Nusret ve Muizzüddin Ali değişik zamanlarda Nasreddin Muhammed'e misafir olmuşlardır.³⁴

2.1. Melik Rükneddin Şah Mahmud İsyanı

Nasreddin Muhammed, idarî döneminin son zamanlarında en büyük oğlu Şah Mahmud'un isyanıyla karşı karşıya geldi. Şah Mahmud gençlik yıllarında babasına itaat edip devlet işlerinde görev aldı. Ancak daha sonra bazı devlet adamları ve annesinin etkisiyle babasına karşı isyan ederek Sistan'dan ayrılıp Bizhanabad'a gitti. Burada takribi bir yıl kalan Şah Mahmud, bölge halkını da kendisine itaat ettirdi. Daha sonra idarî hâkimiyetini genişletmek isteyen Şah Mahmud, sırasıyla Hedayan, Salemet, Haserd, Sengan, Zuzan ve Haf havalisini ele geçirip bahsi geçen bölgelerdeki halkı itaate aldı. Daha sonra ise Herat ve Nişabur arasında bulunan Baherz'e gelerek burada bir köyde konakladı. Şah Mahmud'un Herat ve Nişabur dolaylarında dolaştığını öğrenen Horasan Emiri, hazırladığı ordunun başına Emir Nevruz'u³⁵ getirerek bu orduyu Şah Mahmud'un üzerine gönderdi. Emir Nevruz ile Şah Mahmud arasında meydana gelen savaşın ardından Nevruz, Şah Mahmud'u tutuklayarak Garcistan'da bulunan Vijvij Kalesi'ne hapsedti. Ancak ertesi gün kaleden çıkartıp huzuruna getirttiği Şah Mahmud'a hilat verdi. Şah Mahmud, bir yıl Emir

²⁶ Bosworth, *The History...*, s.434.

²⁷ *Tarih-i Sistan...*, ss.370-372.

²⁸ *Tarih-i Sistan...*, ss.371-375.

²⁹ Bosworth, *The History...*, s.436.

³⁰ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.86.

³¹ *Tarih-i Sistan...*, ss.376-378.

³² Bosworth, *The History...*, ss.434-437.

³³ Coşkun, *Kert Hanedanlığı...*, s.122.

³⁴ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.87; Bosworth, *The History...*, s.437.

³⁵ Emirü'l-ümera Nevruz, Horasan ve Mazenderan bölgesinin savunması ile ilgilenmekteydi. Ayrıca bir dönem Sistan ve çevresinde Moğol ordularının komutanlığını üstlenmiştir (Spuler, *İran Moğolları...*, s.106).

Nevruz'un yanında kaldı. Hatta Kûhistan'da Nevruz adına faaliyetlerde bulundu.³⁶

Şah Mahmud, bir yıl Emir Nevruz ile beraber hareket ettikten sonra Moğollar tarafından tahrip edilen Nih bölgesine döndü. Kaleleri tamir ettirip, su kanallarını da çalışır hale getirdi. Nih bölgesinde gerekli tahkimatı yaptıktan sonra da Habis'e gidip şehri idaresi altına aldı. Daha sonra Dinkerd, Hek ve Tak bölgesinde Heştad Kalesi'ni ele geçirerek Habis ve civarında bir yıl kadar konakladı. Habis'te salgın bir hastalığa yakalanan Şah Mahmud, Nih bölgesine getirildi ve yaklaşık bir yıl yatalak olarak yaşadı. Sağlığına kavuştuktan sonra babası Nasıreddin Muhammed'e "Uzun süreden beri bu oğlum ülkemizden ayrı düştü. Vatan hasretinden sızı çekti ve o, kaderin bütün hileliklerini yaşadı. Şimdi o, şehrin bir kısmının kendisine tahsis edilmesi için babasına yalvarıyor" şeklinde bir mektup gönderdi.³⁷ Ancak Nasıreddin Muhammed, bu ve Şah Mahmud'un daha sonra gönderdiği birkaç mektubu cevapsız bıraktı. Şah Mahmud, talebinin babası tarafından karşılıksız bırakılması üzerine ordusuyla beraber birkaç kez Sistan'a sefer düzenleyip Sistan'ın bazı bölgelerini tahrip etti. Bu saldırıların ardından babasına tekrar bir mektup göndererek "Sen hizmetinde bulunan birkaç bin süvariden ve piyadeden müteşekkil bir orduya sahipsin. Oysa farkındasın ki benimle beraber olanların sayısı yüz süvariden fazla değil. Senin babalık şerefine ve beyliğine saygı duyuyorum. Ben sana karşı savaşmayacağım. Öyleyse ordunun geri kalanına, ileri gelenlere ve kardeşlerime benimle savaşmalarını emret. Eğer ben onlara karşı dayanırsam bu, onlardan daha iyi olduğumu gösterecek. Eğer yenilirse Sistan'dan ayrılıp bir bilinmezliğe gitmeye razı olacağım." dedi.³⁸ Oğlu Şah Mahmud'un gönderdiği bu mektuba oldukça sinirlenen Nasıreddin Muhammed, Sistan'da şehrin ileri gelenlerinden oluşturduğu bin süvarilik bir orduyu Şah Mahmud'un üzerine gönderdi. Şah Mahmud, babasının gönderdiği orduyu mağlup ederek, Sistan ileri gelenlerinden bir kısmını esir etti ve Nih'e çekildi.³⁹

Nasıreddin Muhammed, ordusunun mağlubiyetinin ardından, Şah Mahmud'u Sistan'a çağırarak Sistan'daki bazı yerler ile Erg Kalesi'nin idaresini ona bıraktı. Ancak takribi bir yıl sonra bu beldelerin idaresini tekrar kendisine bağlamak için askerî faaliyetlerde bulundu. İdaresindeki bölgelerin babası tarafından saldırıya uğratıldığını gören Şah Mahmud, Nih'e çekildi. Ordusunu kuvvetlendirip Sistan üzerine yürüdü ve babasını mağlup etti. Hatta Nasıreddin Muhammed'i öldürme fırsatı da elde etti; ancak onu öldürmedi. Aralarında kısa süreli bir anlaşma yapılırsa da bu anlaşma tekrar bozuldu ve Şah Mahmud, Sistan'ı sekiz ay boyunca muhasara altına aldı. Kuşatma süresince iki taraf arasında sayısız çarpışma meydana geldi. Sistan halkı bu kuşatma nedeniyle işe kıtlığı yaşayınca iki taraf arasında anlaşma yapıldı. Bu anlaşmaya göre Hilmend nehri sınır yapıldı; Sistan'dan Hilmend'e kadar olan bölge Nasıreddin Muhammed'e, Hilmend'in diğer tarafı da Şah Mahmud'a bırakıldı.⁴⁰ Diğer yandan Nasıreddin Muhammed bu günlerde İlhanlılar ile ters düştü ve Moğol memurlarından bazılarını öldürdü. Bu durum üzerine 1318 yılında Olcaytu, Nasıreddin Muhammed üzerine yürüteceksen Negüderilerin arkadan saldırılarından çekinip bu seferden vazgeçti.⁴¹

Şah Mahmud, anlaşmanın ardından Nih'e döndükten sonra idaresini oğlu ile paylaşmayı bir türlü hazmedemeyen ve Olcaytu tehdidini de atlatan Nasıreddin Muhammed, tekrar anlaşmayı bozdu. Şah Mahmud ise bir kez daha Sistan'a yürüyüp Uk ve Piş-i Zirih bölgelerinde tahribat gerçekleştirdi. Uzun yıllar devam eden Nasıreddin Muhammed ile Şah Mahmud'un saltanat mücadelesi 14 Rebiülahir 718 (15 Haziran 1318)⁴² günü Nasıreddin Muhammed'in vefatı ile son buldu. Kaynaklarda onun şahsiyeti hakkında çok fazla malumat bulunmamaktadır. Altmış yıldan fazla süren saltanatı sırasında Mihribânîlerin Sistan ve civarındaki etkinlikleri arttı, hâkimiyet sahaları genişledi. Nitekim Nasıreddin Muhammed, dönemdeki gelişmelere binaen, Mihribânîlerin asıl kurucusu olarak görülmektedir.⁴³

3. Nusretüddin Muhammed b. Nasıreddin Muhammed (1318-1330)

Nasıreddin Muhammed'in vefat ettiği günlerde Şah Mahmud; Uk ve Piş-i Zirih civarında bir av tertip etti. Bu av sırasında attan düşen Şah Mahmud'un ayakları kırıldı. Babasının vefat haberini öğrendiğinde yaşadığı rahatsızlık nedeniyle Sistan'a gidip Mihribânî idaresini ele geçiremedi. Bu sırada Sistan'da bulunan Nasıreddin Muhammed'in büyük oğlu Nusretüddin Muhammed, Mihribânîlerin idaresini ele geçirdi. Hazinesden halka ve ordusuna ihsanlarda bulunarak idaresini pekiştirdi.

Şah Mahmud, babasının vefatından takribi bir yıl sonra iyileşerek ayağa kalktı. Kardeşi Nusretüddin'i tahttan indirip yerine geçmek için Sistan'a yürüdü. Yaklaşık iki ay süren mücadelenin ardından iki taraf arasında anlaşma yapıldı. Anlaşma şartları daha önce Nasıreddin Muhammed ile Şah Mahmud'un yaptığı şartları kapsıyordu. Buna göre Hilmend nehri sınır sayılarak Sistan'dan Hilmend'e kadar olan yerler Nusretüddin'e, Hilmend'in diğer tarafı da Şah Mahmud'a verildi.⁴⁴

Mihribânî toprakları iki kardeş arasında paylaşıldı; ancak Mihribânî sikkelerindeki ifadelerle bakıldığında iki ayrı hanedanın ortaya çıkmadığı, Şah Mahmud'un Nusretüddin Muhammed'e bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Nusretüddin Muhammed adına basılan Ramazan 723 (Eylül 1323) Cemaziyelevvel 724 (Nisan-Mayıs 1324), Rebiülevvel 725 (Şubat-Mart 1325) tarihli sikkeler bulunmaktadır. Bu sikkelerin birinin üzerinde "eş-Şahü'l-Azam Nusretüddin ve'd-Dünya Muhammed b. Muhammed b. Ebu'l-Feth" yazmaktadır.⁴⁵

Tarihi şahsiyeti ve siyasî faaliyetleri hakkında maalesef yok denilecek kadar az bilgiye sahip olduğumuz Nusretüddin Muhammed'in idarî dönemi İlhanlılarda Ebu Said Bahadır Han dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde İlhanlı toprakları siyasî açıdan merkezi otoriteden uzak bir vaziyetteydi.⁴⁶ Horasan civarında Çağatayların, Türklerin ve Moğolların yağma faaliyetleri ve Horasan'ın kuzeyinde Nizameddin Argun Şah'ın faaliyetleri bölgedeki istikrarı tehdit ediyordu.⁴⁷ Diğer yandan bu dönemde İran topraklarında ortaya çıkan Muzafferîler, İncülular ve Kertler gibi yerel hanedanlar İlhanlıların merkezi otoritesine zarar veriyordu.⁴⁸ Siyasî açıdan karışık olan bu dönemde Nusretüddin Muhammed'in Mihribânî idaresini devam ettirebilmesine bakılırsa onun iyi bir hükümdar olduğunu ve

³⁶ *Tarih-i Sistan*..., ss. 376-378.

³⁷ *Tarih-i Sistan*..., s.379.

³⁸ *Tarih-i Sistan*, (Çev. Vural Öntürk)..., s.355.

³⁹ *Tarih-i Sistan*..., s.380.

⁴⁰ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük*..., ss.90-91; Bosworth, *The History*..., s.440.

⁴¹ Bosworth, *The History*..., s.437.

⁴² Başka bir kayda göre Nasıreddin Muhammed, 14 Rebiülevvel 718 (17 Mayıs 1318) günü vefat etmiştir (Bosworth, *The History*..., s.441).

⁴³ *Tarih-i Sistan*..., s.382.

⁴⁴ *Aynı yer*.

⁴⁵ Bosworth, *The History*..., s.441.

⁴⁶ Detaylı Bilgi için bkz. A. Boyle, "Dynastic and Political History of The İl-Khans", *The Cambridge History of Iran*, V.5, Cambridge At The University Press 1968.

⁴⁷ Bosworth, *The History*..., s.442.

⁴⁸ Detaylı bilgi için bk. Samet Aliç, "İran'da Yerel Hanedanlar Dönemi (XIV-XV. Yüzyıl)", *Atlas International Congresson Social Sciences* 8., Ankara, 2021.

Mihribânî idaresini ayakta tutmak için mücadele ettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Nusretüddin Muhammed, H 731 (M 1330) yılında vefat etti. Melik Şah Hüseyin'in ifade ettiği kadarıyla içki ve eğlenceye düşkündür.⁴⁹

4. Kutbüddin Muhammed b. Rükneddin Mahmud (1330-1346)

Nusretüddin Muhammed'in vefatından sonra Mihribânî ileri gelenleri bir araya gelerek Nusretüddin'in yeğeni Kutbüddin Muhammed'in Mihribânî tahtına getirilmesine karar verdiler. Kutbüddin Muhammed, 3 Rebiülevvel 731 (15 Aralık 1330) günü resmî tören ile tahta çıkıp tebaasına ihsanlarda bulundu. Öyle ki yolcular ve yoksullar için her gün otuz hayvan yükü ekmek ve on hayvan yükü et hazırlattırıp yolcu ve muhtaçlara ikram ettirdi. Onun bu cömertliği ve dindar şahsiyeti takdir görmesini sağladı.⁵⁰

Kutbüddin'in tahta çıkışından kısa süre sonra onun idaresinden memnun olmayan muhalifler bir isyan başlattı. İsyancılar, H 734 (M 1333)'te kendilerine destek olmaları için bu sıralarda Kert idaresine henüz eline alan Muizzüddin Ebu'l Hüseyin Kert'i (1332-1370) Sistan'a davet ettiler. Muhtemelen bu girişim karşısında Kutbüddin, ünlü Sufi Alaüddeve Simnânî'den⁵¹ yardım talep etmiş olmalıdır ki onun taraftarlarından birinin arabuluculuğu ile Muizzüddin, isyan hareketine destek vermekten vazgeçti. İsyan hareketini bastıran Kutbüddin'in maalesef bu tarihten sonraki faaliyetleri hakkında kaynaklar bilgi vermemektedir. Kutbüddin yaklaşık on altı yıllık idaresinin ardından Sistan'ı kasıp kavuran veba salgınında hayatını kaybetti.⁵²

5. Taceddin b. Kutbüddin (1346-1350) ve Sultan Mahmud b. Ali b. Nasreddin Muhammed (1350-1352) Dönemlerinde Mihribânîler

Kutbüddin vefat ettiğinde Mihribânî tahtı için beş kardeşi ve oğlu Tacüddin, olmak üzere altı vâris bulunmaktaydı. Ayrıca Mihribânîlerin idaresindeki önemli kaleler de hanedan üyelerinin idaresi altındaydı. Hanedan üyelerinin muhalefetine rağmen Tacüddin, Mihribânî idaresini ele geçirmeyi başardı. Ancak dört yıl gibi kısa emareti döneminde hanedan üyelerinin isyanıyla uğraştı. Önce Muhammed b. Nusreddin'i sonra da amcası İzzeddin b. Rükneddin Mahmud'un isyanını bastırdı. Ancak Nasreddin Muhammed'in torunu Sultan Mahmud'a boyun eğdi ve 1350 yılında Sistan'ı terk etti.⁵³

Taceddin, Sistan'dan ayrıldıktan sonra önce Kirman'a sonra da Kertlerin idaresi altındaki Herat'a geldi. Kert meliki Muizzüddin Ebu'l Hüseyin Kert'ten yardım istedi. Muizzüddin Hüseyin, bu vasıta ile Mihribânîlerin iç işlerine karışma fırsatı elde etti. Bu fırsatı değerlendirmek amacıyla bir ordu hazırlattı; ancak Maverâünnehir'in Türk emiri Kazgan Han'ın Kert topraklarına saldırması üzerine Taceddin'e yardım için hazırlattığı orduyu Herat'ın savunması için geri çekmek zorunda kaldı. Bu orduyla beraber hareket eden Taceddin harekât sırasında öldü. Diğer yandan Mihribânî tahtını ele geçiren Sultan Mahmud da zor günler yaşıyordu. Merkezi otoriteyi sağlayamayan Sultan Mahmud ve onu tahta çıkaran destekçileri arasında anlaşmazlık meydana geldi. İki yıl süren mücadelenin ardından Sultan Mahmud da tahttan indirildi ve Tak'ta öldürüldü.⁵⁴

⁴⁹ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.93.

⁵⁰ Bosworth, *The History...*, s.443; Bu konuda detaylı bilgi için bk. H. R. Reomer, "The Jalayirids, Muzaffarids and Sarbadars", *The Cambridge History of Iran*, V.6, Cambridge At The University Press, 2006.

⁵¹ Üç yüzün üstünde eseri olduğu bilinen ünlü Sufi Alaüddeve Simnânî'nin babası Melik Şerefüddin İlhanlılarda önemli idarî görevler üstlenip daha sonra Gazan Han'ın vezirliğini yapmıştır. Amcası Melik Celaleddin de İlhanlılarda baş vezirlik görevinde bulunmuştur. Kendisi de bir dönem İlhanlı sarayında bulunmuş, dönemin sözü geçen şahsiyetlerinden biriydi (M. Nazif Şahinoğlu, "Alaüddeve Simnânî", *DİA*, C.2, TDV, Ankara, 1989, ss.345-346).

6. İzzeddin b. Rükneddin Mahmud (1352-1382) ve Kutbüddin b. İzzeddin (1382-1386) Dönemlerinde Mihribânîler

Sultan Mahmud'un tahttan indirilişinin ardından Sistan ileri gelenleri Mihribânî tahtına oturacak isim için bir kez daha bir araya geldiler. Bu toplantının ardından İzzeddin b. Rükneddin Mahmud tahta çıkarıldı. İzzeddin'in Mihribânî tahtı üzerindeki en önemli rakibi Uk valisi Muhammed b. Nusreddin idi. Muhammed, İzzeddin'in tahta çıkışından hemen sonra Sistan'ın kuzeyinde yeni kaleler inşa ettirip mevcut kaleleri de tahkim ettirdi. Kuzey Sistan'daki bazı beldeleri de kendi hâkimiyetine aldı. Muhammed'in bu faaliyetleri Mihribânîlerde bir iç savaş meydana getirdi. Bu iç savaş ile birlikte Sistan ve çevresindeki tarım alanları tahrip oldu. Ayrıca Pişt-i Zirih'teki sulama kanalları da bozuldu. Bu sebeple yaklaşık altı yıl tarım yapılamadı. Üstüne doğa koşullarının da olumsuz seyretmesi Mihribânîlerin topraklarında kıtlığa sebep oldu.⁵⁵

İzzeddin'in otuz iki yıllık saltanatı bulunmasına rağmen maalesef onun saltanatının büyük bölümü hakkında ve bu dönemde Mihribânîlerin sosyo-ekonomik durumları hakkında çok fazla malumata sahip değiliz. Bir dönem Emir Timur ile yakınlaşıp ondan yardım aldığı bilinmektedir.⁵⁶ Saltanatının sonlarına doğru oğlu Kutbüddin'in devlet işlerinde etkili olmaya başladığı görülmektedir. Muhtemelen oğlunun siyasi ve askerî gelişimini kendi için bir tehdit olarak algılayan İzzeddin onu merkezi otoriteden uzak tutmak isteyince de İzzeddin ile Kutbüddin'in araları açıldı.⁵⁷

Diğer yandan Mihribânîlerin iç işlerinde sorunlar meydana geldi. İzzeddin veziri Muhammed Ata'ya değer veriyordu. Çünkü İzzeddin'in kardeşi Sultan Mahmud ile yaptığı taht mücadelesinde ondan çok destek görmüş ve İzzeddin'in tahta çıkmasında Muhammed Ata etkili olmuştu. Ancak Sistan halkı, zamanla muamelelerini beğenmediği Vezir Muhammed Ata'ya karşı tavır aldı. İzzeddin, Sistan dışında avda bulunurken Sistanlıların bir kısmı Erg bölgesini ele geçirip Vezir Muhammed Ata'yı katlettiler. Sistanlıların bu huzursuzluk durumunu fırsata çeviren Kutbüddin babasına karşı olan tavrını daha da sertleştirdi ve nihayet babası İzzeddin ile Hâce Sangan yakınlarında karşı karşıya geldi. Kutbüddin babasını mağlup etti ve İzzeddin, Sistan'a çekildi. Onu takip eden Kutbüddin, Sistan'da ele geçirdiği babasını Nih'e sürgüne gönderdi. Daha sonra İzzeddin, Kertlerin başkenti Herat'a giderek Gıyaseddin Pir Ali'ye sığındı. İzzeddin tahtını yeniden ele geçirmek için Gıyaseddin Pir Ali'den yardım istedi. Bu talebe olumlu cevap veren Gıyaseddin ile Farah meliki İskender b. İnaltegin bir ordu hazırlayarak Sistan'a ilerledi. H 781'in sonlarında (M 1380 yılının ilkbaharı) İzzeddin ve müttetikleri Pişt-i Zirih'i ele geçirdiler. Onların bu başarısı karşısında Sistan halkının çoğu Kutbüddin'den desteğini çekince Kutbüddin altı yüz kadar adamıyla Sistan'ı babasının idaresine bırakıp Afganistan'ın güneydoğusuna kaçtı. Ancak kısa süre sonra Sistan halkının kendini daveti üzerine Sistan'a döndü. Bu sıralarda yaşanmış olan İzzeddin, 1380 yılında Mihribânî tahtını oğlu Kutbüddin'e bıraktı. Takribi iki yıl sonra 20 Receb 784 (29 Eylül 1382) tarihinde vefat etti.⁵⁸

7. Mihribânîlerin Emîr Timur Hâkimiyetine Girmesi

Kutbüddin'in Mihribânî tahtını ele geçirdiği dönemde yeni bir tehlike ortaya çıktı. 1370 yılında Semerkand merkezli siyasi bir teşekkül

⁵² Bosworth, *aym yer*.

⁵³ Bosworth, *The History...*, s.444.

⁵⁴ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, s.96; Bosworth, *The History...*, s.444.

⁵⁵ Bosworth, *The History...*, ss.445-446.

⁵⁶ Nizamüddin Şami, *Zafername*, (Çev. Necati Lugal), TTK, Ankara, 1987, s. 25; Şerefüddin Ali Yezdi, *Emîr Timur (Zafername)*, (Çev. Ahsen Batur), Selenge, İstanbul, 2013, ss. 46-47.

⁵⁷ Bosworth, *The History...*, ss.445-446.

⁵⁸ Melik Şah Hüseyin, *İhya ül-Mülük...*, ss.100-102; Bosworth, *The History...*, s.446.

oluşturmayı başaran Emîr Timur,⁵⁹ 1380'li yılların başından itibaren İran'ın doğusunda varlığını hissettirmeye başladı ve İran'daki yerel hanedanlar ile münasebetler kurdu. 1381 yılında sadakatinden şüphe ettiği Kert hükümdarı Gıyaseddin Pîr Ali'yi cezalandırmak için Herat'a yürüdü⁶⁰ ve Muharrem 783 (Mart/Nisan 1383)'te Herat'ı ele geçirdi.⁶¹ Daha sonra Cankurbanlıların Tus ve Kelat emiri Ali Bey'i ele geçirip Semerkand'a gönderdi. Ardından da Serberberîleri itaat altına aldı. 1383 yılının başlarında Kertlerin İsfizâr (Esfazar) valisi Şah Davud'un isyanını bastırmak için İsfizâr'a yürüdü.⁶² Emîr Timur'un İran'ın doğusundaki başarılı faaliyetlerinin farkında olan ve sıranın Sistan'a da geleceğini tahmin eden Kutbüddin, Tacüddin Şah-ı Şahan'ı Emîr Timur'a göndererek ona haraç ödeyeceğini bildirdi. Emîr Timur, Kutbüddin'in bu davranışından memnun oldu; ancak bu siyasî hamle Emîr Timur'un Sistan üzerine ordu göndermesine engel olmadı. Timur, 1383 yılında Ak Timur Bahadır komutasında bir orduyu Farah'tan Sistan'a gönderdi. Emîr Timur'un birlikleri Zirih'i ele geçirdi. Ordusunun başarı haberi üzerine Emîr Timur, Ramazan 785 (Kasım 1383)'te⁶³ barış görüşmeleri için Mihribânî topraklarına hareket etti. Önce Zare'ye ilerleyip burayı ele geçiren Emîr Timur daha sonra Sistan'a yürüdü. Sistan askerlerinin Emîr Timur'un süvarilerine saldırıp onlara çok sayıda zayıat verdirmesiyle ateşkes bozuldu. Bu gelişme üzerine geri çekilen Emîr Timur savaş hazırlıklarına başladı. Emîr Timur bizzat ordunun merkezinde yer alırken sağ kanada Miran Şah, Hacı Seyfeddin ve Akboğa'yı, sol kanada da Sarı Boğa ve Hudadad b. Hüseyin'i yerleştirdi. Sistanlılar ise kalenin etrafındaki hendekleri tahkim ettiler. Meydana gelen ilk saldırıda 10.000 kişilik Emîr Timur kuvvetleri püskürtüldü. Daha sonra Emîr Timur'un adamlarından Ali b. Müeyyed'in komutasındaki beş yüz kişilik ordu kale kapısını kırdı. Ardından Ak Timur emrindeki bin kişilik birlik ile kaleye girmek için hamle yaptı. Kutbüddin, kale kapısının kırıldığını görünce Emîr Timur'a teslim oldu. Emîr Timur, Sistan'da üç gün süren yağma ve tahribat yaptı, Mihribânî hazineleri yağmalandı.

Emîr Timur, Sistan'daki zaferinin ardından Mihribânîlerden Şah-ı Şahan Tacedddin Ebu'l-Feth b. Mesud Şihne'yi Sistan valiliğine getirdi ve Mihribânîler, Emîr Timur'u metbû tanımak zorunda kaldı. Timur, Kutbüddin ve bir kısım reayasını Semerkand'a gönderdi. Onun eşleri, âlimleri ve bazı ileri gelen devlet adamları da Farah hisarına gönderildi. Semerkand'da üç yıl kadar esir tutulan Kutbüddin, 1386 yılında Emîr Timur tarafından öldürüldü.⁶⁴

Sonuç

Moğol istilasının İran ve çevresini kasıp kavurduğu bir dönemde siyasî otorite boşluğundan faydalanarak Sistan ahalisinin desteği ile siyasî bir teşekkül oluşturan Şemseddin Ali'nin ataları hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz. Onun kökeni hakkında bildiğimiz en eski şahıs büyük dedesi, Mihribân'dır. Bu sebeple hanedan Farsça kaynaklarda Mülük-ı Mihribân olarak adlandırılmaktadır. Ataları hakkında çok detaylı bilgiye sahip olunmamasına rağmen sonraki gelişmelerden anlaşıldığı kadarıyla Mihribânîler öteden beri Sistan ve çevresinde söz sahibi ve güvenilir bir ailedi.

Mihribânîlerin kurucusu Şemseddin Ali'nin şahsiyeti hakkında kaynaklarda kayda değer bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ancak Moğol istilasının getirdiği korku ve karışıklık döneminde sorumluluk

arak Sistan ve çevresinde bir siyasî teşekkül ortaya çıkarması onun sorumluluk sahibi, teşkilât işlerinden anlayan, siyaset bilen ve askerî meziyetleri olan bir şahsiyete sahip olduğuna delalet edebilir. Nitekim çok kısa sürede Mihribânî topraklarını genişlettiği gibi hâkim olduğu sahayı Moğollara tasdik ettirmeyi de başarmıştır. Şemseddin Ali'den sonra Mihribânîlerin başına geçen Ali'nin yeğeni Nasreddin Muhammed döneminde Mihribânîlerin nüfuzları artmış ve siyasî sınırları da genişlemiştir. Ayrıca Nasreddin Muhammed döneminde idarî teşkilatlanma hız kazanmıştır. Bu nedenle Mihribânîlerin asıl kurucusu Nasreddin Muhammed olarak görülmüştür. Nasreddin Muhammed'in son dönemlerinde ve sonrasında Mihribânîlerin genişleme hızı azalmıştır. Özellikle Nasreddin'in son dönemlerinde ve Nusretüddin Muhammed döneminde Şah Mahmud b. Nasreddin Muhammed'in isyanı Mihribânîleri zaafa uğratmıştır. Ayrıca Kutbüddin Muhammed döneminden itibaren artan taht kavgaları da Mihribânîlerin daha güçlü bir siyasî teşekkül olmasına engel olmuştur.

Mihribânîler kuruluşundan itibaren önce Moğol İmparatorluğu'nun sonra da İlhanlıların gölgesi altında varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Moğollardan sonra en çok mücadele ettikleri siyasî teşekkül, aynı coğrafyada çıkar çatışmasına düştükleri Kertler olmuştur. Yine bu coğrafi yakınlık Kertler ile küskün veya asi Mihribânî mensuplarının ortak hareket etmesine de vesile olmuştur. Bu durum Kertlere, Mihribânîlerin iç işlerine karışma fırsatı vermiştir. Mihribânîler, yaklaşık bir buçuk asır Moğol tabiliğinde kaldıktan sonra bu kez de Emîr Timur'a boyun eğmek zorunda kalmışlardır. Moğolları metbû tanıdıkları bu uzun süre zarfında tarihi açıdan önemli bir yere sahip olan Sistan ve çevresinin siyasî, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan gelişmesinde önemli rol oynamışlardır.

⁵⁹ İsmail Aka, "Timurlular", *DİA*, C.41, TDV, Ankara, 2012, s.177.

⁶⁰ İbni Arabşah, *Acâibu'l Makdûr...*, s. 64; İqtidar Husain Sıddıqui, "Kert", *DİA*, C.25, TDV, Ankara, 2002, s.297; Stanley Lane-Poole, *İslam Devletleri Tarihi*, (Çev. Halil Edhem), (Haz. Samet ALIÇ), Selenge, İstanbul, 2020, s.402.

⁶¹ Mustafa Şahin, *Orta Çağda Herât Bölgesi (Gaznelilerin Kuruluşundan Timurluların Yıkılışına Kadar)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 158.

⁶² Bosworth, *The History...*, s.447.

⁶³ El- Fuşenci, Timur'un üzümlerin yetiştiği zaman Sistan'a hareket ettiğini ve kış sonunda bölgeyi ele geçirdiğini belirtmektedir (Ahmad Hesamipour, *El-Fuşaenci'nin "İbretü'n-Nâzirin" Adlı Eserinde Timur Devri Olayları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s. 71).

⁶⁴ Bosworth, *The History...*, s.449; Nizamüddin Şami, *Zafername...*, ss.110-112.

KAYNAKÇA

- Aka, İsmail, "Timurlular", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.
- Aliç, Samet, "İran'da Yerel Hanedanlar Dönemi (XIV-XV. Yüzyıl)", *Atlas International Congresson Social Sciences 8.*, Ankara, 2021.
- BOSWORTH, C. Edmund, "Sistan", *Encllopaedia of Islam*, C. IX, Leiden, 1997.
- _____, *The History of the Saffarids of Sistan and the Maliks of Nimruz (247 /861 to 949/1542-3)*, Manchester University, England, 1994.
- Boyle, A., "Dynastic and Political History of The İl-Khans", *The Cambridge History of Iran*, V.5, Cambridge At The University Press 1968.
- Coşkun, Derya, *Kert Hanedanlığı*, Kitabevi, İstanbul, 2020.
- El- Yakubi, "Kitabü'l-Büldân", *Ortaçağ Müslüman Coğrafyacılarından Seçmeler*, (Çev. Yusuf Ziya Yörükân), (Haz. Tahsin Koçyiğit, Ali Ertuğrul), Ötüken, İstanbul, 2013.
- Hesamipour, A. *El-Fuşaenci'nin "İbretü'n-Nâzirîn" Adlı Eserinde Timur Devri Olayları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- İqtidar Husain Sıddıqui, "Kert", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002.
- İbn Havkal, "Kitabü'l- Mesalik ve'l- Memalik", *Ortaçağ Müslüman Coğrafyacılarından Seçmeler*, (Çev. Yusuf Ziya Yörükân, Haz. Ali Ertuğrul), Ötüken, İstanbul, 2013.
- İbnî Arabşah, *Acâibu'l Makdûr*, (Çev. Ahsen Batur), Ötüken, İstanbul, 2012,
- Melik Şah Hüseyin, *İhya ü'l-Mülûk*, (Haz. Manuçehr Sutude), Tahran, 1344.
- Nizamüddin Şami, *Zafernâme*, (Çev. Necati Lugal), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1987.
- Özgüdenli, Osman Gazi, "Mihribâniler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. EK-2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019.
- _____, "Sistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2009.
- Reomer, H. R., "The Jalayirids, Muzaffarids and Sarbadars", *The Cambridge History of Iran*, V.6, Cambridge At The University Press, 2006.
- Spuler, Bertold, *İran Moğolları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Stanley Lane-Poole, *İslam Devletleri Tarihi*, (Çev. Halil Edhem), (Haz. Samet ALIÇ), Selenge, İstanbul, 2020.
- Şahin, M., *Orta Çağda Herât Bölgesi (Gaznelilerin Kuruluşundan Timurluların Yıkılışına Kadar)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Şahinoğlu, M. Nazif, "Alâüddeve Simnâni", *DİA*, C.2, TDV, Ankara, 1989.
- Tarih-i Sistan*, (Çev. Vural Öntürk), Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2018.
- Tarih-i Sistan*, İntişaraat-ı muayyen, Neşr. Muhammed Taki Bahar, Tahran, 1381.
- Yılmaz, Bilen, "Uygur Sivil Belgelerinin Moğol Tarihi Araştırmalarındaki Önemi", *Türkbilig*, 2020/40, ss. 251-260.
- Seyf b. Muhammed b. Yakub el-Herevi, *Tarihname-i Herat*, Tash. Gholam Rıza Tabatabayi, Tahran, 1383.
- Şerefüddin Ali Yezdi, *Emîr Timur (Zafernâme)*, (Çev. Ahsen Batur), Selenge, İstanbul, 2013.
- Yuvalı, Abdülkadir, *İlhanlılar Tarihi I*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1994.

EXTENDED ABSTRACT

The Sistan region was an important region according to its history. Al-Yaqubi misdeem Sistan to Khorasan. Ibn Hawkal states that Sistan is surrounded by Kirman and Sind land in the east, Khorasan and part of Hind land in the west. The Mongol invasion came to the Sistan region on 15 January 1223, and the Mongols left the region after slaughtering some of the people of Sistan. The Mongols came back to Sistan on 23 August 1233. On 26 June 1234, they captured the Erg castle. On 5 February 1235, they massacred the inhabitants of the fortress. During the siege, about a hundred thousand people died due to the effect of the plague epidemic. Due to the turmoil and fear caused by the Mongol invasion, the leaders of Sistan submitted their allegiance to Melik Shams Al-Din Ali b. Mesud b. Halefi Mihribânî in Ramadan 633 (May/June 1236) and demanded that he take over the administration of Sistan. Shams Al-Din Ali, who accepted this offer, established the Mihribânî Dynasty, which constituted the second branch of the Nimruz Meliks, on 13 Zilkada 633 (July 19, 1236). The Mihribânîds ruled for more than three centuries until the death of Sultan Mesud who was the last Mihribânîds ruler, in 1543.

After Shams Al-Din Ali established the Mihribânî dynasty, he went to the Mongolian ruler Ogedi Khan and had made his dominance confirmed. He built a palace in Ka'an and made an effort to determine the assets of the regions under his administration. During the period of Möngke Khan, depended to the Mongols and minted coins including the name of Möngke Khan. At 1255, he expanded his dominance to Mastunk and Kustar in Balochistan. In the last days of his life, he had to struggle with the Karts, and in this period, a part of Sistan came under the rule of the Karts. Nasır al-Din Muhammed, who succeeded Shams Al-Din Ali after his death, brought Sistan and its environs back under the rule of Mihribânîds and he fought against the Karts for a long time. During the reign of Nasır al-Din Muhammed, who was the ruler of the Mihribânîds for about fifty seven years, Mihribânîds progressed politically, militarily and socio-economically. Towards the end of his life Nasır al-Din Muhammed, had to deal with the rebellion of his son, Shah Mahmud. Shah Mahmud, who left Sistan and went to Bizhanabad region, took the regions such as Hedayan, Salemet, Hasard, Sengan, Zuzan and Haf under his administration. This situation caused Shah Mahmud and Nasır al-Din Muhammed to fight each other for a several time. However, Shah Mahmud could not take over the administration of the Mihribânîds. After Nasır al-Din Muhammed, Nusret al-Din Muhammed became the ruler of Mihribânîds. Shah Mahmud this time started to struggle with his brother Nusret al-Din. At the end of this struggle, Shah Mahmud became the administrator of some regions on the condition of being loyal to Nusret al-din. After Nusret al-Din, respectively Kutb al-Din Muhammed (1330-1346), Tac Al-Din b. Kutb al-Din (1346-1350), Sultan Mahmud b. Ali (1350-1350) became the ruler of the Mihribânîds. During this period, the struggles with the Kerts continued. Later Sultan Mahmud, Izz al-Din b. Rükün al-Din (1352-1382) became the ruler of Mihribânîds. During this period, the Mihribânîds increased their activities in the north of Sistan. In the same period, the Mihribânîds experienced internal turmoil. Izz al-Din's son Kutb al-Din rebelled against his father and fought against him. In 1382, Kutb al-Din became the ruler of the Mihribânîds.

In the days when Kutb al-Din came to the throne, the Timurids started to work to establish dominance in Iran and its surroundings. Amir Timur, who moved to Herat in 1381, subdued the Karts, Jauni Kurbanids and Sarbadarids respectively. He sent an army on Sistan in 1383 and later himself came to Sistan. After the war between the Timurids and the Mihribânîds, Kutb al-Din had to surrender to Amir Timur. Amir Timur made plunder and destruction in Sistan that lasted for three days. Mihribânîds had to be a subject of Amir Timur. Kutb al-Din, who was held captive for three years in Samarkand, was killed by Amir Timur in 1386. Amir Timur gave the rule of the Mihribânîds to Shams al-Din Ali on the condition that he obeyed him.